

**DIALOOGI
PIDAMINE
KOGUKONNAS**

Juhendmaterjal

**Piret Jeedas
2024**

SISSEJUHATUS

Kuidas vastad sina järgmistele küsimustele?

- Kuidas sa tead, mis läheb inimestele sinu kogukonnas korda, millest nad hoolivad või mille üle muret tunnevad?
- Milline on arutelu- ja vestluskultuur sinu kodukohas?
- Milline vestluste käivitaja ja eriarvamuste kuulaja sa ise oled?

Kuigi meie töös on vestlustel ja aruteludel üsnagi oluline koht, mõtleme vähe sellele, mis aitab head vestlusruumi luua ja hoida. Kuidas kujuneb avatud õhkkond, kus inimesed julgevad end väljendada ja avada, esitada väärt küsimusi, esile tuua eri vaatenurki?

Hea vestlus vajab käivitavat küsimust, kõnekutset osalemiseks, toetavat ja ligipääsetavat ruumi ning usalduslikku õhkkonda. Hea vestlus sünnib, kui on julgust aeglustada, luua suhet ja ehitada usaldust inimeste vahel. See, kuidas me teineteisega suhestume ja suhteid loome mõjutab seda, kui edasiviiv on omavaheline vestlus. Neuroteadlased leiavad, et kui me kogeme usaldust, empaatiat, mõistmist, märkamist, võimaldab see jagada oma kogemusi, võtta riske, pidada uutele lahendustele orienteeritud ja mõnikord ka keerulisi vestlusi. Kui me tajume usaldamatust, ohtu, hirmu, siis aju sulgub ega ole avatud võimalikele kaaslaste mõjudele ja interaktsioonidele. Me jääme vestluses liialt kinni “oma arvamusse”, ega pole avatud uuele. (Glaser 2014).

Üks võimalus parema arutelukultuuri edendamiseks nii kogukonnas kui ka ühiskonnas laiemalt on läbi dialoogilise lähenemise. Dia-

loogiline lähenemine on mõtteviis, praktika ja meetod. Dialoog kui meetod on struktureeritud vestlusring, kus on valmisolek olulist teemat koos uurida, jagada ja kuulata viisil, kus kedagi ei arvustata ega mõisteta hukka tema seisukohtade pärast.

Dialoogiline lähenemine võimaldab kogukonnas:

- suurendada usaldust;
- luua turvalisi ja hoolivaid aruteluruume, kus ühiselt koos kogukonnaga uurida üles kerkinud kohalikke olulisi küsimusi (sh polariseeruvaid ja keerulisi teemasid);
- kuulates kogukonda ennetada võimalike konfliktide tekkimist;
- kerkida ühistarkusel, mis on kohaliku koostöö ning sünergia aluseks.

Ajavahemikus oktoober 2023 kuni jaanuar 2024 osalesid 11 kohaliku omavalitsuse juhti esmakordselt toimivas arenguprogrammis “Dialoog kogukonnaga”, et omandada oskused dialoogiliste vestlusringide ja parema arutelukultuuri soodustamiseks kogukonnas.

Käesolev juhendmaterjal annab suunised dialoogi pidamiseks sinu jaoks olulises kogukonnas, töökeskkonnas ja miks mitte ka perekonnaringis. Juhendit illustreerivad arenguprogrammis osalejate kogemused.

Dialoogilise lähenemise suurendamise kaudu saame luua ühiselt eeldusi koostöise ja kogukonnast lähtuva valitsemise kujunemiseks Eestis.

Palju häid dialooge!

MIS ON DIALOOG?

Sõna „dialoog” juured on kreeka keelses sõnas dialogos. Logos ehk „täendus, sõna”, dia ehk „läbi”. Seega võiks dialoogi tõlgendada kui fenomeni, kus „täendus liigub läbi”. Dialoogi kõrval kasutame tihti sõnu diskussioon ja debatt. Diskussiooni alge tähendab lahti lõhkuma (*break apart*) (Bohm 1996, 6–7). Selle keskmes on oma vaatenurkade analüütiline esitlemine, nende kaitsmine ja positsiooni säilitamine (Isaacs 1999, 41). Diskussioon võib olla sobiv siis, kui eesmärk ongi erinevate vaadete esitlemine ja jagamine. Debatit (Bohm 1996, 6–7) sõna alge tähendab maha suruma (*beat down*) ja selle käigus püütakse oma vaadetega teist „võita” (Isaacs 1999, 42). Need suhtlusvormid peegeldavad soovi jõuda eesmärgini või ühisele kokkuleppele, lahendada probleeme või esindada konkreetset arvamust (Bohm, Factor & Garrett 1991). Me vajame erinevaid vestluse vorme, nii debatte kui ka diskussioone.

Dialoog on sügavama tähenduseni ja vastastikuse mõistmiseni jõudmise viis, koos mõtlemise kunst ja praktika.

David Bohm

Dialoogi mõtestaja David Bohmi mõttekäik ilmestab, et uute tähenduste ja mõistmiseni jõudmine eeldab valmisolekut avatult uurida eri vaatenurki, ideid, uskumusi, eelarvamusi ja perspektiive.

Dialoogi kaudu on võimalik jõuda teise inimeseni siis, kui dialoog tuleb südamest. Ouline on enda usk dialoogi, selle potentsiaali ja väärtusesse. Dialoogiline lähenemine on valik. (Helde 2012). William Isaacs (1999) rõhutab suhete ja erinevuste tähtsust:

- Dialoog on vestlus, milles inimesed mõtlevad koos vastastikuselt suhtes olles. Koos mõtlemine tähendab oma vaatenurkade uurimist, kujunenud seisukohtadest lahti laskmist ja avatust nendele võimalustele, mis kerkivad esile läbi suhte teistega.
- Dialoog on ühise uurimise, koos mõtlemise ja reflekteerimise viis.
- Dialoogi kaudu jõuame uue arusaamani, mis loob ühtlasi aluse uutemoodi mõtlemisele ja tegutsemisele.

David Bohm`i huvitas, kuidas inimene mõtleb ja oma mõtte kaudu maailma loob. Mõte on teadlik protsess, mille osa on tunded, hirmud, kavatsused, soovid. Igal inimesel on oma oletused, mis on kujunenud varasema kogemuse, haridustee, teiste inimeste mõjul.

Dialoog on võimalus oletusi sügavamalt uurida, neid kahtluse alla seada ja seeläbi jõuda uute sügavamate tähendusteni.

(Bohm jt 1991).

Dialoog pakub võimaluse õppimiseks: nii ise-enda, teiste inimeste kui ka ümbritseva maailma kohta. Dialoogis osalemine loob võimaluse sügavamalt mõista teiste inimeste mõtteid, soove, unistusi ja vajadusi ning arendada endas kuulamis- ja eneseväljendusoskust.

Kõik osalejad mõjutavad dialoogi kvaliteeti, sügavust ja sisukust. Dialoogi kokkukutsuja ehk dialoogihoidja ja dialoogis osalevate inimeste isiklik eeskuju ja meeleseisund, avatus ja tähelepanelikkus aitavad kaasa hea vestluskultuuri loomisele.

Dialoog eeldab osalejalt avatust ja valmisolekut üllatuda. Sa võid üllatuda sellest, mida sa ise räägid või tabada end olukorrast, kus kõik ei ole veel selgeks mõeldud. Sul on küsimusi, millel polegi veel vastust ning sa ei eelda neid ka teistelt (Isaacs 1999).

Mis on dialoogis osalemise kasu ja väärtus osalejatele?

- Võimalus oma mõtteid välja öelda ning olla kuulatud nii, et keegi sind ei kriteeriks.
- Tunda, et sinu arvamus on väärtuslik.
- Saab anda oma panuse muutustesse parimaid lahendusi leides.
- Olla ühises inforuumis.
- Mõista, et otsustel on laiem kandepind.
- Olla osa oma elukeskkonna mõjutamisest.

Arenguprogrammis osalejate kogemus

DIALOOGI KAVANDAMINE

Iga mõjusa dialoogi oluline eeldus on selle ettevalmistus, et osalejad kogevad kohtumist tähenduslikuna ja soovivad osaleda.

1

Olulise teema või küsimuse leidmine

Dialoog võib alata igast **teemast**, mis läheb inimestele korda. Küsi endalt: Mis on täna aktuaalne? Millest räägitakse? Millest (veel) ei räägita? Mis tekitab pinget? Kus on tulisust?

2

Dialoogi planeerimine

Dialoogi ettevalmistus eeldab **hoolikat kavandamist**, et läbi mõelda dialoogi kokkukutsumise vajadus, teema olulisus ja osalejate ring, sõnastada kohtumise taotlus, mis aitab kommunikeerida selle olulisust kogukonnas. Kavandamisel mõeldakse läbi, kuidas luua vaimne ja füüsiline ruum osalemiseks; sõnastada inimesi kõnetav kutse ning leida kanalid osalejateni jõudmiseks.

3

Dialoogihoidja roll

Dialoogihoidja on usaldusliku keskkonna kujundaja. Sa oled võrdse partnerina osa dialoogist.

Dialoogi ruumi aitavad luua järgmised põhimõtted:

- Ole uudishimulik ja uuriva meelelaadiga.
- Loo ise usaldust ja turvalisust.
- Väljenda austust iga inimese suhtes.
- Ole aus.
- Väärtusta võrdset kohtlemist ja sallivust erinevuste suhtes.
- Julge olla isiklik ja väljendada enda mõtteid, kogemusi, hirme ja unistusi.
- Ole empaatiline ja mõistev teise inimese suhtes.
- Jaga oma tundeid, väärtusi ja võta vastutus nende jagamise eest (Helde 2012).

Üks osa isiklikust ettevalmistusest dialoogihoidjana võiks olla nende põhimõtete tähenduse lahti mõtestamine. Nii võib selguda, et põhimõttena on aus väljendamine oluline, ent teinekord võivad ausus või austus erinevuste suhtes olla keerulisemad kui sõnades tundub.

4

Dialoogi formaat

Avatud suhtlemist toetab **istumine ühes ringis**. Alguses võib see olla ebamugav või võõras. Harrison Owen (2005), avatud ruumi praktik, leiab, et „suhtlemise loob ring. Ringis saavad inimesed üksteisega suhelda lihtsalt, silmast silma. Inimsuhete geomeetria põhikujund on ring. Ringil pole otsa ega algust, ei kõrgust ega madalust, ei ühtki poolt, mida pooldada”.

Ringis kohtuvad inimesed võrdsetena. Samas on iga kultuurikontekst erinev ja rollid (näiteks alluv ja juht) võivad võrdsuse aspekti mõjutada. Seega on hea alguses rääkida kohtumisest võrdsetena ja miks see on oluline (näiteks meil on küll isesugused rollid, ülesanded või positsioonid, aga inimestena oleme võrdsed). Hierarhial ei ole dialoogis kohta, leiab Bohm (1996).

Keskendumist teemale ja võimaldamaks igaühe lõpuni kuulamist soovitatakse kasutada **kõnepulka**. Kõnepulk toetab rääkijat oma mõtete väljendamisel ning annab kuulajatele märku, et fookus on rääkijal ja teised kuulavad.

Dialoogi **kestvus** võiks olla kuni 2 tundi.

5

Dialoogi kogemine

Alguses võib esineda käitumist, kus soovitakse domineerida, oma rolli võimendada. Võib tekkida soov protsessi kontrollida, anda sellele ise suund. Inimesed võivad väljendada suuri tundeid või pettumust. Võib tekkida polariseerumine. Bohm leiab, et see on osa dialoogi õppimisest (Bohm jt 1991). Sel puhul on hea leppida kokku **põhimõtted ehk dialoogi hea tava**, mis annavad kõigile võimaluse panustada.

Esimesel korral ei pruugi saavutada dialoogi sügavust. Regulaarsed kohtumised pikema aja möödudes toetavad sügavuse kasvu. Kasvab usaldus grupis ja dialoogi kui protsessi usaldamine, julgetakse väljendada varjatud mõtteid ja tundeid, ei suruta peale konsensust ega kardeta konflikte. Oluline on avatud ruum, kus saab vastastikku uurida vaatenurki ilma hinnanguid andmata või järelduseni jõudmata. (Bohm jt 1991).

6

Dialoogi tulemus

Dialoog ei tegele tahtlikult käitumise muutmise, tulemuseni jõudmisega või inimeste suunamisega ettemääratud eesmärgini. Kui dialoogil üldse on eesmärk, siis on see **uurida olulist teemat või küsimust täies avatuses, jõuda sügavale arusaamisele meie käitumist suunavast mõtlemisprotsessis ja seeläbi jõuda uute võimaluste märkamiseni (David Bohm).**

Seega võib dialoog ise olla tulemus. Dialoogi tulemusena võivad sündida ideed, millega on võimalik teistes koostöövormides jätkata (arutelu, töötuba, koosolek jne). Seega võib

osalejatega kokkuleppel tulemused kirja panna ja seda viisil, et tagatakse nende esitamise anonüümsus. Teisisõnu, kokkuvõtte võtab üldistatult kokku dialoogil jagatu.

Igaüks kogeb dialoogi erinevalt. See on lähenemine, mis ei pruugi igaühele sobida. Osaleja peab olema valmis kuulama, osalema ja oma vaatenurki kahtluse alla seadma.

Dialoog ei pruugi igas olukorras sobida, nt kui otsused on tehtud, tahetakse kindlat tulemust (tööplaanid, tegevuskava jne), inimeste vahel on sügavad erimeelsused.

Mis on dialoogi pidamisel kõige keerulisem?

- Kuidas luua ruum, kus inimesed julgevad ennast avada ja ausalt oma arvamust välja öelda.
- Usalduse loomine.
- Mitte oma arvamust peale suruda.
- Hea küsimuse sõnastamine.
- Teemas püsimine.
- "Keeruliste osalejate" ohjeldamine.
- Monoloogi pidajatega toimetulek.

Arenguprogrammis osalejate kogemus

DIALOOGI PIDAMINE

Dialoog on teadlik vestlus olulise teema või küsimuse sügavaks uurimiseks.¹ Dialoogi meetod täiustub seda harjutavate inimesetega. Järgmised sammud aitavad esimesi dialoogi kavandada ja vilumuse tekkimisel seda täiustada ja edasi arendada.

ETTEVALMISTUS

Külalislahke, turvalise ja oodatud õhkkonna loomine.

- Sea valmis külalislahke ruum (suuna- ja tervitusviidad).
- Aseta toolid ringi.
- Soovi korral kostita inimesi alguses sooja joogi ja/või suupistetega.
- Ringi keskele asetage esemeid, mis annavad ringile keskme (nt lilled, kohaga/sinuga seotud tähenduslikud sümbolid jne).
- Aseta keskele kõnepulk/jutusau (nt kivi, raamat, kastanimuna jne).
- Tervita saabujaid.

DIALOOGI PIDAMINE

1

OSALEJATE TERVITAMINE JA DIALOOGI RAAMISTAMINE

Jagatud arusaama kujunemine dialoogist, dialoogi ülesehitusest ja teema olulisusest.

- Tervita kõiki osalejaid.
- Jaga dialoogi kokkukutsumise mõtet, ideed, lugu. Mida isiklikum, seda mõjusam.

- Tutvusta lühidalt, mis on dialoog: ava dialoogi tähendusruumi ja sügavamalt mõtet. Astu osalejatega dialoogi ja uuri nende se-niseid tähendusi/kogemusi.
- Tutvusta teemat/küsimust ja millest see tõukunud on. Selle võib kirjutada paberile ja asetada tutvustamise käigus ringi kes-kele.
- Ava, miks istutakse ringis.
- Tutvusta, kuidas dialoog toimib, sh üldist ajalast raami (2 h) ja dialoogi etappe:
  - a) **häälestumine loob kohtumisele alguse (check-in),**
  - b) **dialoog kui teema uurimise aeg,**
  - c) **väljahäälestumine kui lõpetatuse loomine (check-out).**
- Tutvusta dialoogi põhimõtteid: **kuulan, austan, heidan eemale, väljendan.**² Ava nende tähendusi oma sõnadega ja võimalusel illustreeri isiklike näidetega (vt dia-loogi põhimõtted allpool). Need võib kir-jutada paberile ja asetada ringi keskele või seinale. Põhimõtted on kutse kõigile osa-lejatele harjutamiseks.

¹ Kirjeldatud dialoogi aluseks on kohandatud Bohmi dialoog. Wagner, D., Kafka, B., Blome, C., Krause, J. & Althoff, K. 2013. The ALZ Leadership Tool Box. Leadership for global responsibility. Germany: Bad Honnef.

² Neli dialoogi toetavat põhimõtet on sõnastanud ja avanud William Isaacs (1999).

- Tutvusta kõnepulka kui abivahendit. Kõnepulk aitab rääkijal keskenduda. See tuletab meelde, et fookus on rääkijal ja teiste ülesanne on samal ajal kuulata. Kui keegi ei soovi rääkida (nt häälestusringi ajal), võib ta kõnepulga edasi anda järgmisele inimesele ja tema juurde tullakse ringi lõpus tagasi. Ka vaikimine on osa dialoogist. Kõnepulga tutvustamiseks võid kasutada järgmisi lauseid:
- Kõnepulga asemel võib teha ka teisi kokkuleppeid austavaks vestluseks, nt leppida kokku, et sõna soovijad annavad käega märku.
- Tutvusta oma rolli, näiteks jälgid aega, teed märkmeid, vajadusel tuletad meelde dialoogi põhimõtteid, osaled ise.
- Kui dialoogi käigus tehakse märkmeid, anna sellest kindlasti eelnevalt teada. Leppige kokku, et räägitu ei liigu äratuntavalt sellest grupist välja. Jaga, mida kokkuvõttega hiljem tehakse.

„See, kelle käes on kõnepulk, räägib, ja teised kuulavad.”

„Kui oled valmis, võta kõnepulk ja jaga oma mõtteid.”

„Kui kõnepulk jõuab sinuni ja sa pole valmis rääkima, anna see edasi.”

- Palu inimestel täpsustada, kui midagi jäi korralduse asjus ebaselgeks.
- Ava dialoog.

Dialoogi põhimõtted

• MA KUULAN

Ma kuulan ennast ja teisi avatud meelega ja siira uudishimuga. Mul on valmisolek erinevaid vaatenurki teadvustada, mõista ja nendest õppida.

• MA AUSTAN

Ma märkan ja austan teist inimest erinevustest hoolimata.

• MA VÄLJENDAN

Ma julgen ausalt väljendada iseennast, oma mõtteid ja kogemusi. Ma julgen jagada seda, mis on veel ebaselge või võib sattuda vastuollu seni väljaöelduga.

• MA HEIDAN EEMALE

Ma hoian oma meeled hinnangutevaba ja avatuna. See ei tähenda nende mahasurumist, vaid nende teadvustamist, uurimist ja kahtluse alla seadmist.

2

HÄÄLESTUMINE

Aitab luua kontakti inimeste vahel ning maandab võimalikku hirmu rääkida „võhivõõraste ees“.

Häälestumise võimalusi on erinevaid.

- Igaüks tutvustab end eesnime pidi ja jagab üht mõtet, miks on talle oluline täna siin olla. Näiteid häälestusringiks:

Mis mind täna siia tõi?

Miks otsustasin öelda tänasele kohtumisele „jah“?

Miks see küsimus mulle korda läheb?

Milline üks märksõna haakub mul tänase dialoogi teema/küsimusega?

- Kui tegemist on suure grupiga, piisab alustuseks nimest ja ühest sõnast.
- Sobivad ka lühikesed dialoogid kõrvalistujaga (näiteks moodustada paarid või kolmikud).
- Samuti sobivad kiirkohtingud, kus lühikese ajaga kohtutakse mitme inimesega. Iga kohtumise eel annab läbiviija omavahel jagamiseks uue küsimuse.

3

DIALOOG

Loob võimaluse avatult ja lugupidavalt vestelda ja dialoogi küsimust uurida.

- Tuleta veelkord meelde teema/küsimus.
- Dialoogi hoidjana anna märku, kui palju sisuliseks dialoogiks aega võetakse. Võib lahkelt meelde tuletada, et selles ajas võiks kõigil olla võimalus sõna saada: kui keegi jääb liiga pikalt rääkima, võtab ta seeläbi teistelt võimaluse.
- Aseta kõnepulk ringi keskele. Kes iganes soovib alustada, võtab kõnepulga, räägib ja paneb selle jutuga lõppedes tagasi ringi. See, kes on valmis, jätkab. Siin on oluline usaldada protsessi. Mõnikord hakkab kõnepulk loomulikult liikuma vasakul või paremal käel viibijale.
- Dialoogi hoidjana ära kontrolli või juhi dialoogi kulgemist. Samas kui keegi rikub põhimõtteid, räägib liiga pikalt, dialoog liigub üle vaidluseks või debatiks ja üksteise ründamiseks, tuleta lahkelt põhimõtteid meelde.
- Dialoogi hoidjana võid samuti dialoogi panustada, näiteks täiendavate küsimuste või vaatenurkade kaudu.
- Tervita vaikust, kui see tekib. Kui inimesed on väga emotsionaalsed, siis tervita ka seda.

4

VÄLJAHÄÄLESTUMINE

Aitab luua lõpetatuse tunde.

Võta dialoog lühidalt kokku.

- Kui dialoogist tehti märkmeid, võib neid enne lõpuringi üldistatult esile tuua.
- Võimalused väljahäälestumiseks (võib teha ka püsti seistes):

Kui mul oleks jagada veel üks tarkusetera, kuidas edasi minna, siis...

Üks mõte, mille endaga kaasa võtan on...

Ma lähen täna teele tundega...

Täna ma kogesin...

- Võimalusel jaga, millal valmib kokkuvõte või toimub järgmine dialoog.
- Tänamine.

JÄRELTEGEVUSED

Võimaldab dialoogi tulemusi osapooltega jagada ja edasist tegutsemist toetada.

- Kui talletasid osalejate nimekirja, saada neile tänukiri.
- Kui soovid küsida osalejatelt tagasisidet, saada neile täitmiseks vorm.
- Jaga dialoogist üldistatud kokkuvõtet osalejatele, kodulehel, uudiskirjas või sotsiaalmeedia kontol.

DIALOGIRINGI EDASIARENDUSED

- Pärast lühikest sissejuhatust ja kohtumise raamistamist võid kõigepealt alustada häälestusringiga, mida aitab tuvuda, usaldust luua, suhteid luua või tugevdada. Seejärel ava dialoogi olemust ja lühidalt inimestega dialoogist vestelda. Näiteks, milline on nende kogemus dialoogist või mida nende jaoks dialoog tähendab?
- Kui inimesi on palju (üle 40) võib kaaluda sama aegselt toimuvate vestlusringide pidamist. See eeldab, et igal dialoogiringil on oma vestluse hoidja. Olulisemad järeldused, mõtted, tähelepanekud võiks lühidalt tutvustada kohtumise lõpus suures ringis.
- Enne väljahäälestumist võib paluda osalejatel tema jaoks olulised mõtted või taipamised sõnastada paberile. Nii tekib dialoogist ühine kokkuvõte, mida saab hiljem osalejatega jagada.
- Kui võimalik, kaasa dialoogi talletamiseks visualiseerijat.

Mis on dialoogi pidamisel kõige olulisem?

- Olla päriselt kohal.
- Usaldusliku vaba õhkkonna loomine.
- Igaühe arvamusega arvestamine.
- Teemas püsimine.
- Aja hoidmine.
- Kokkulepete tutvustamine ja läbirääkimine osalejatega.
- Ettevalmistus.
- Enesejuhtimine: kõigele toimuvale ei pea kohe reageerima ja vastama.
- Enda vaos hoidmine.

Arenguprogrammis osalejate kogemus

KOHTUMINE OSALEJATEGA

Võiks ju mõelda, et dialoogiringis osalevad inimesed, kellel on sisemine soov ja tahe osaleda ning anda oma panus. Samuti oskused kuulata, kaasa mõelda ja olla avatud eri vaatenurkadele. Inimestena oleme siiski erinevad: mõnikord toob osalema kohustus või tööga seotud roll. Dialoogis võivad põrkuda varasemad negatiivsed kogemused või teised ootused. Ka dialoogi formaati võidakse kogeda liiga teistsugusena - osalejale tuleb anda aega sellega kohanemiseks.

Vastupanuga toimetulek

Vastupanu on inimese loomulik reaktsioon juhul, kui ta kogeb midagi, mis põrkub tema vaatenurkade, identiteedi, väärtuste, eelnevate kogemustega. Vastupanu kasvab, kui teised püüavad meid veenda ja mõjutada. See väheneb, kui oleme kuulnud, nähtud ja mõistetud (Helde 2012).

Vastupanu osutaja kõrvale ei soovi keegi väga istuda või temaga vestelda. Ta võib küsida ebamugavaid küsimusi ja eirata kokkuleppeid. Ta võib provotseerida ja sinu plaanidele „kaikaid kodaratesse” lüüa. Ühesõnaga, tema käitumine mõjub häirivalt nii sulle kui ka kogu rühmale. Mõnikord tehakse valik seda inimest lihtsalt ignoreerida, aga ta ei kao ruumist. Sellele inimesele võiks läheneda aga avatud suhtumisega, et temalt on midagi õp-

pida. Või mõistmisega, et tema „frustratsiooni” taga võib olla palju sügavam põhjus, isiklik lugu või trauma. Tema käitumine ei pruugi olla suunatud sinu ega grupi vastu. Sul on alati valik – sina ei pea tema käitumisele samaga vastama.

Mida teha vastupanu puhul?

Kui see avaldub, siis teadvusta selle olemasolu ruumis, nii endale kui ka rühmale tervikuna.

- Märka, miks see käitumine sind häirib ja mida see sinus käivitab. Kui oled valmis, võid seda ka rühmas jagada. Julgus ausalt väljendada võib mõjuda rikastavalt kogu rühmale ja julgustada rühma liikmeid oma tundeid ja mõtteid väljendada.
- Lähene dialoogiliselt ehk loo kontakt, kuula, püüa mõista. See võib praktikas olla muidugi raskem.
- Esita küsimusi „Kas sa võiksid rohkem selgitada...”, „Ma ei saa päris täpselt aru...”.
- Vajadusel võta paus ja vestle inimesega eraldi. Jaga, kuidas koged tema käitumise mõju rühmale.
- Mida rohkem oled ise ette valmistunud, dialoogile häälestunud, seda enam usalda iseennast, oma plaani ja protsessi.

- Keskendu oma tugevustele. Arenda seda, mis aitab sul olla parem dialoogi hoidja.
- Võta aega kogemuse reflekteerimiseks. (Helde 2012).

Mõnikord aitab olukorra lahendamisele kaasa rühma liikmete kaasamine. Võib paluda rühma liikmetel väljendada, mida nad kogevad ja praegu vajavad, et edasi minna.

Dialoog kui teadlik vestlus olulisel teemal võiks olla kogukonda ühendav praktika, mis loob võimaluse jagada, kuulata ja olla kuulatud, väljendada oma vaateid ja väärtusi, arendada sallivust erinevuste suhtes ning seeläbi püüelda sügavama mõistmise poole. Me saame paremateks kuulajateks, panustajateks, osalejateks läbi õppimise. Julget harjutamist.

Bohm, D. 1996. On Dialogue. London: Routledge.

Bohm, D., Factor, D. & Garrett, P. 1991. Dialogue: a proposal.
<https://www.humiliationstudies.org/documents/BohmDialogue.pdf>

Bohm, D. The art of dialogue according to David Bohm
<https://organicstrategies.de/en/the-art-of-dialogue-according-to-david-bohm/>

Glaser, J. E. 2014. Conversational intelligence. How great leaders build trust and get extraordinary results. UK.

Helde, M. L. 2012. The Dialogue Handbook. The art of conducting a dialogue and facilitating dialogue workshops. Danish Youth Council and Danish Centre for Conflict Resolution.
https://duf.dk/fileadmin/user_upload/Editor/documents/International/Dialogambassa_oernerne/DialogueHandbook__final-169600__1_.pdf

Isaacs, W. 1999. Dialogue. The art of thinking together: a pioneering approach to communicating in business and in life. Random House.

Owen, H. 2005. Avatud ruumi meetod. Käsiraamat. Eesti Ekspressi Kirjastus.

Kui soovid põhjalikumat juhendmaterjali dialoogi pidamisest ja kasutada kavandamiseks erinevaid töölehti, tutvu juhendmaterjaliga "Dialoogid raamatukogus." (Piret Jeedas, 2023) Eesti Koostöö Kogu kodulehel.

Arenguprogramm "Dialoog kogukonnaga" on osa Siseministeeriumi strateegilise partnerluse raames läbi viidavast „Kogukonnakeskse lähenemisviisi rakendamine 2023–2026“ tegevusplaanist, mille on välja töötanud ja viivad ellu MTÜ Rahvaülikoolide Liit ja MTÜ Maakondlikud Arenduskeskused koostöös Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudi, SA Eesti Koostöö Kogu ja OÜ Toimevõimendiga.

VAATA LISA:
www.kogukonnaveeb.ee

Väljaandja:

KO Eesti
GU Koostöö
Kogu